

Rapport 2021

Naturvernforbundet
Hordaland

I Bevaring gjennom skjøtsel er målet å mobilisere til handlinger og konkrete tiltak som ivaretar naturmangfold i truede naturtyper og legge til rette for ville pollinerende insekter. Dette gjør vi gjennom tre hovedsatsninger; restaurering av truede naturtyper ved å rydde fremmede og invaderende treslag, for eksempel i kystlynghei (EN), etablering og skjøtsel av blomstereng og urban dyrking i en parsell som er et eksempel på en naturvennlig hage. En viktig del av arbeidet rundt hovedsatsningene er å informere om naturen og naturtypene, samt hvordan folk flest kan tilrettelegge for pollinerende insekter.

Naturvernforbundet Hordaland sin rolle er å mobilisere flere frivillige til å delta på aktiviteter som bidrar til å ta vare på våre naturområder og hjemlige arter. Gjennom aktivitetene ønsker vi å øke flere personers bevissthet for hvor viktig det er å ta vare på naturen, og spesielt truede naturtyper og insekter som er ferd med å forsvinne.

Takk for støtten

Vi takker for støtten vi har fått i Bevaring gjennom skjøtsel i 2021. Uten offentlig støtte ville ikke aktivitetene våre vært mulig.

Restaurering av truede naturtyper

I Bevaring gjennom skjøtsel restaurerer vi først og fremst seminaturlige, truede naturtyper. Vi rydder blant annet sitkagran, som er et fremmed og skadelig treslag, spesielt langs kystlandskapet. Sitkagran sprer seg fra plantefelt utover i gamle beitemarker og kystlynghei (EN), noe som fører til gjengroing og trusler for blant annet fuglelivet på kysten. Flere steder er det også innslag av andre fremmede, skadelige treslag som buskfuru, bergfuru, vestamerikansk hemlokk og bulkemispel. Da rydder vi disse artene også. Restaurering av kystlynghei er langvarig arbeid og vi tar sikte på å gjennomføre flere dugnader i årene som kommer på samme lokalitet. Lyngbrenning er også et aktuelt tiltak i slike områder. I 2021 har vi hatt dugnader på Hella og Rapeneset på Radøy i Alver kommune.

Dugnad for rydding av sitkagran 20.mars 2021 på Hella, Alver

Om området På Hella på Radøy i Alver kommune hadde Naturvernforbundet Nordhordland samarbeid med tre lokale grunneiere ((Otto Hella (433/4 og 433/12), Tore Morland (433/2) og Øivind Eikefet (433/14)) for å rydde et større område for sitkagran. Eiendommene blir brukt til blant annet hjortejakt, men gjengroing av sitkagran er til hinder for jakten og ødelegger i tillegg beiteområder både for hjort og sau. Målet var derfor å restaurere mest mulig kystlynghei (sterkt truet naturtype) og naturbeitemark for å ta vare både på utmarksressursene og naturmangfoldet i kystlyngheien.

Naturvernforbundet Nordhordland arrangerte dugnad lørdag 20.mars 2021, med administrativ støtte fra Naturvernforbundet Hordaland.

Det ble ryddet et større område trær, og totalt var det 7 personer som stilte med egne motorsager og verneutstyr. Vi delte deltakerne inn i to grupper som gikk til hver sine områder sammen med en grunneier. Område 1 lå på et utmarksområde tilhørende Otto Hella. Her går det dyr på beite om sommeren, men dette området er i ferd med å gro igjen på grunn av spredning fra sitkaplantefeltet. Område 1 blir også brukt aktivt under hjortejakten. Område 2 er tilhørende Tore Morland og også et utmarksområde. Her ble det spesielt fokusert på å rydde den første etappen på en gammel sti som har gått fra nabobygda Dalland, gjennom skogen hvor vi ryddet, og så videre ned til sjøen. Her gror det fort igjen og stien har blitt vanskelig å gå på som følge av sitkagranen.

Etter dugnaden stilte lokallaget med mat til alle de frivillige som deltok.

Fv. Lokallagsleder, Jan Nordø i Naturvernforbundet i Nordhordland og grunneier Øivind Eikefet er klar til å felle sitkagran..

Avisa Nordhordland skrev en sak om dugnaden og denne førte til stort engasjement lokalt. Tilbakemeldingene har vært utelukkende positive, og det er høy interesse for å rydde sitkagran. Saken var blant Avisa Nordhordland sine mest leste nettsaker i mars måned og var også på trykk i avisen. Link til artikkel: <https://www.nordhordland.no/dei-vil-ha-vekk-sitkagrana-no-tek-dei-saga-i-eigne-hender/s/5-33-440598>

Spredning av sitkagran fra plantefeltet utover kulturbeitemark.

Noen av de felte trærne.

Restaurering av kystlynghei på Rapeneset, Alver.

På Rapeneset på Radøy i Alver Kommune finnes det gamle kystlyngheier som nå er i ferd med å gro igjen av ulike fremmede treslag, i hovedsak sitkagran, buskfuru/ bergfuru, men vestamerikansk hemlokk og bulkemispel er også funnet. Lengst sørøst på Rapeneset er det et plantefelt med om lag 25 daa nesten hogstmoden sitkagran som fører til spredning av frø og eskalerende gjengroing av kystlyngheiene nordvestover på neset.

Utsiktsbilde fra utsiktspunkt på Rapeneset. Det er observert oter i våtmarksområdet.

Rapeneset ligger innen UNESCO Biosfæreområde i Nordhordland, vi anser derfor det som spesielt viktig å restaurere og ivareta kystlyngheien i dette området. Det finnes flere lokaliteter med steinalderbosetninger og det er brukt til friluftsliv. Rapeneset er tilsynelatende et viktig leveområde for dyr og fugler. Det er for eksempel observert oter, samt ulike arter av rovdryfugler. Det finnes skjøtelsplan for området der en bonde beiter med utegående villsau og har startet opp med lyngbrenning i mosaikk.

Naturvernforbundet Hordaland startet opp restaureringsarbeidet i 2020, sammen med Naturvernforbundet Nordhordland. Da fjernet vi sitka, kratt og skog på store deler av den nordre ryggen av neset. Flere dugnader ble avlyst i 2020 på grunn av koronarestriksjoner, men vi fikk gjennomført en dugnad. I 2021 har vi gjennomført to dugnader, henholdsvis 6. og 21. november. Vi ønsker å fortsette arbeidet med skogrydding i årene fremover, samt bidra

med lyngbrenning for å forynge lyngen i store deler av området. Det foreligger også en plan om felling av plantefeltet, men til dette har vi foreløpig ikke fått finansiering.

Dugnad Rapeneset 6. november 2021

Steinalderbosetninger i skaret mellom Hola (bukt i nord) og Gardvika (sør) på Rapeneset markert med rødt (lysegule kanter rundt er sikringssoner). Ryddeområder for dugnad 6.11 er markert med gult i kartet.

Vi var totalt 14 personer på dugnad. Denne gangen konsentrerte vi arbeidet rundt steinalderbosetningene i skaret mellom Hola og Gardvika (se gul markering i kart). Vi fikk fjernet en rekke små og store trær ved bruk av motorsag og hånd- /greinsag, og ryddet grener og stokker, klar til brenning i trygg avstand fra sikringssonene til steinalderbosetningene. Det var svært vått under helgens dugnad og vi skal komme tilbake til brenning av skogsavfallet ved et senere tidspunkt. I dette området er det tett tilvekst med trær og mange av de har store mengder kongler. Det er viktig å fjerne disse trærne for å hindre videre spredning lenger nordover på neset.

Dugnaden ble avsluttet med en hyggelig middag på Kilstraumen Brygge. Vi fikk gode samtaler rundt bordet blant annet om problemstillinger knyttet til fremmede bartrær. Vi fikk rekruttert nye medlemmer til Naturvernforbundet, og gitt innføring i gjennomføring av dugnad til en av våre fremtidige dugnadsledere.

Både små og store trær ble felt og samlet i hauger.

Her er dugnadsgjengen samlet for en liten kaffepause.

Dugnad på Rapeneset 21. november 2021

21. november arrangerte vi tilsvarende arrangement som dugnaden på Rapeneset vi hadde 6. november. Det ble til sammen 7 påmeldte. Få påmeldte skyldes trolig en kombinasjon av at det var kort tid siden forrige dugnad, samt at vi arrangerte en plastryddeaksjon i området helgen før. Det er trolig overlappende målgrupper/ deltakere på disse arrangementene. Samtidig var det meldt svært mye regn i lang tid i forkant av dugnaden. I løpet av uken før dugnaden var det 5 personer som meldte seg av, og vi stod igjen med kun 2 deltakere. Vi tenkte å avlyse, men dugnadsleder og en venn ville gjerne gjennomføre dugnad likevel. De fortsatte arbeidet fra dugnaden 6. november og fikk felt 20 sitkagrantrær i området. De fikk pizza etter dugnaden som takk for hjelpen.

Felte trær i området like ved en av steinalderbosetningene. Disse ligger utenfor sikringssonen.

Nysgjerrige villsauer på beite på Rapeneset.

Rekruttering av dugnadsledere og nye lokaliteter

I 2020 startet vi opp med rekruttering av frivillige på skjøtselsdugnader til å være dugnadsleder på nye lokaliteter. Stine Eikefet, arrangerte dugnaden på Hella i 20 mars 2021. Tore Dagsland Halderaker ble dugnadsleder og arrangerte sin første dugnad på Rapeneset 6. november. Sistnevnte er også turlleder i BSI friluftsliv og ønsker å holde i flere dugnader. Denne typen mobilisering av frivillige ressurser håper vi at kan utløse mange flere dugnader enn vi ellers ville klart å gjennomføre. Derfor ønsker vi å satse mer på opplæring av frivillige i fremtiden

Dersom vi finner nye lokaliteter å rydde fremmede treslag i Bergen kommune, kan vi med dugnadsledere få til flere dugnader i Bergensområdet. Byfjellene er blant annet i ferd med å gro igjen, og det finnes flere lokaliteter i nærheten av friluftsområder som kan egne seg for frivillig ryddearbeid. Utfordringen for oss er å identifisere potensielle områder mtp. hvem som er grunneier og hvem som har driftsansvar for de ulike skogs- og naturområdene i Bergen. Vi håper at 2022 vil bringe med seg en god dialog med riktige instanser slik at vi kan starte opp med arbeid i løpet av året.

Publikasjon av artikkel om kystlynghei og slåtteng i medlemsbladet NaturVest

I 2021 var vi så heldige at vi kunne få to praktikantstudenter som studerer bachelor i biologi ved Universitetet i Bergen. Som en del av formidlingsarbeidet vi gjør når det gjelder fremmede, skadelige treslag og truede naturtyper skrev en av våre flinke praktikanter, Annichen Prebensen en flott artikkel om kystlynghei med tittelen *Den glemte lilla heien* (s. 4-6). Vår andre dyktige praktikant, Charlotte E. Vangen Solheim skrev artikkelen «Pollinatorennes ven» (s. 15- 17) om tap av kulturlandskapet, viktigheten av skjøtselen av slåttenger, samt at vi publiserte en oppskrift på hvordan lage en blomstereng. Begge artiklene er å finne i årets 1. utgave av medlemsbladet NaturVest. Artikkelarbeidet ble fulgt opp av prosjektansvarlig i Bevaring gjennom skjøtsel. Lenke til digital versjon av NaturVest: <https://naturvernforbundet.no/ressurser/naturvest-article38438-4071.html>

Deltakelse i filmprosjekt- den store granryddedagen.

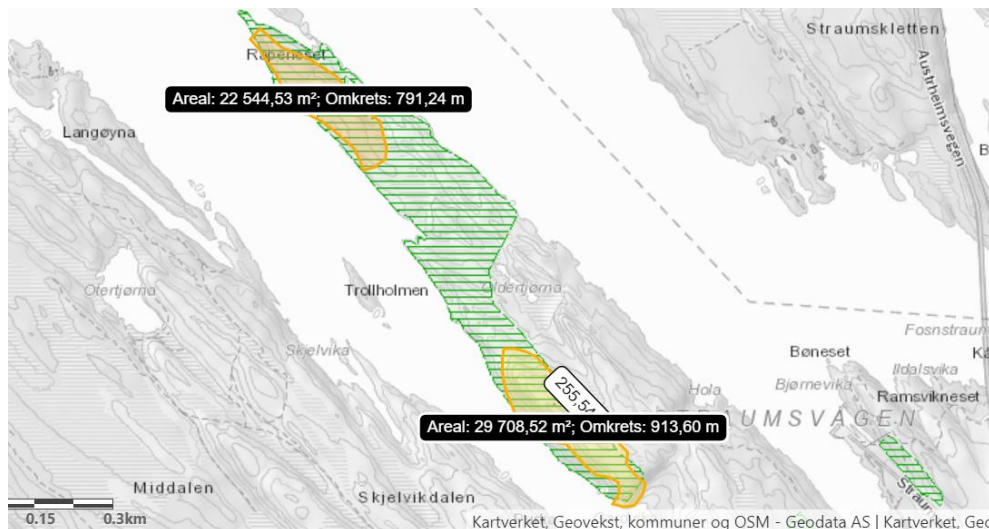
Vi startet opp arbeid med NBF, WWF, SABIMA og Natruvernforbundet sentralt om et samarbeidsprosjekt der organisasjonene skulle lage en film om fremmede bartrær og truede naturtyper. Det oppstod problemer knyttet til kapasitet og omrokninger i noen av organisasjonene som førte til at filmprosjektet ikke ble realisert. Noe møtevirksomhet, dialog med filmselskap og manus er delvis gjennomført. Naturvernforbundet Hordaland har tatt over prosjektet og vil gjennomføre i 2022 med veiledning fra NBF og NNV.

Veien videre

Vi hadde ikke anledning til å benytte oss av ekstrabevilgningen tildelt under tilskuddsposten tiltak for trua naturtyper i 2021. Vi planlegger å bruke resterende midler til følgende tiltak i ordningen i 2022 (med forbehold om endringer):

Under tildelingskriterie a) tiltak for skjøtsel og vedlikehold ønsker vi å gjennomføre følgende tiltak:

- Vi har som mål å arrangere 1- 2 dugnader på Rapeneset vår/sommer, samt 1- 2 dugnader i forbindelse med granryddedagen til høsten. Det er mulig det er behov for mer ryddeutstyr, for eksempel hansker. Det er også mulig vi må leie en entreprenør som kan håndtere noen av de store trærne på utsatte områder på Rapeneset. Dette vil vi vurdere fortløpende.
- Arrangere lyngbrenningskurset som var planlagt i mars 2020, men som vi måtte avlyse pga. koronanedstengingen. Kurset vil da være i samarbeid med Naturvernforbundet i Nordhordland og Mons Kvamme. Teoretisk kursing får vi til, den praktiske biten er avhengig av egnede værforhold, men dette kan vi sannsynligvis få flyttet på om nødvendig. På grunn av generelt bålforbud fom. 15. april ønsker vi å gjennomføre lyngbrenning før denne datoen. Vi kommer til å ha dialog med brannvesenet i forbindelse med lyngbrenning.
- Opplæring av dugnadsledere. I 2021 har vi testet ut rekruttering av dugnadsledere. Vi har gjort oss noen erfaringer som vi kan ta med oss videre for å videreutvikle konseptet i tiden fremover. Tanken er at dersom vi kan «lære opp» frivillige dugnadsledere kan vi få til flere dugnader i flere områder. Det meste administrative arbeidet med planlegging og koordinering av dugnader vil fremdeles prosjektansvarlig ta seg av. Vi har rekruttert én person som kan bidra på Rapeneset, og muligens på flere lokaliteter senere, fortrinnsvis i truede naturtype- områder. Vi ønsker å tilby motorsagkurs for de som er intr. i det.

Oversikt over områder på Råpeneset vi ønsker å rydde i 2022 (gule felter) Det sørligste feltet har vi startet sporadisk rydding. Grønt felt viser kystlynghei. Helst ønsker vi også å teste ut lyngbrenning i et av disse områdene. Kartet er hentet fra

Under tildelingskriterie som omfatter informasjon om naturtypene:

- Naturvernforbundet sentralt (NNV) fikk i 2020 tildelt midler i det store granryddedagen- prosjektet til å lage informasjons- og inspirasjonsfilmer om fremmede bartrær. Reorganisering og permisjoner i NNV og samarbeidsorganisasjonene førte til at filmprosjektet ikke ble realisert. Naturvernforbundet Hordaland har sagt seg villige til å gjennomføre filmprosjektet, med filming på Råpeneset og andre aktuelle lokaliteter på Vestlandet. Vi ønsker å filme under en av dugnadene på Råpeneset for å formidle om kystlynghei som truet naturtype og problemer med gjengroing som følge av manglende skjøtsel. Midlene er som sagt søkt i «den store granryddedagen»- prosjektet de har sammen med SABIMA, WWF og Norsk Botanisk Forening. De tilgjengelige midlene er øremerket til selve filmselskapet, men det er behov for å få dekket arbeidstid i forbindelse med planlegging, koordinering, filming og ferdigstilling. Det er tenkt 2-3 korte filmer for å informere folk om dette generelt, samt inspirere lokallag i organisasjonene og grunneiere til å arrangere dugnader. Det er aktuelt å invitere relevante representanter fra Statsforvalteren, samt fagkyndige på kystlynghei inn i dette prosjektet.
- Vi har planlagt en “Feire seire”-tur i Nordhordland (foreløpig søndag 13.2), der vi skal ha noen hyggelige og lavterskel turer til områder der vi har vunnet frem i en sak. Lokallaget i Nordhordland har lenge jobbet med fremmede treslag og startet opp prosjektet «Rydd en holme» og restaurering av kystlynghei i Øksnesmarka. I forbindelse med denne feiringen arrangerer vi en temadag om gjengroing og fremmede treslag der vi vil inspirere både kommunen, grunneiere og privatpersoner til å vie tid og krefter til fremmedartsrydding, spesielt i området med truede naturtyper. Her kommer vi til å snakke om kulturlandskap som truet naturtype og hvordan reduksjon i skjøtsel bidrar negativt til dette. Vi håper at vi kan bruke noen av midlene til planlegging og gjennomføring av fagdagdelen til dette seminaret.
- Dersom vi ikke får brukt hele beløpet i forbindelse med tiltakene beskrevet over, har vi også mulighet til arbeide med tiltak for andre trua naturtyper, for eksempel. slåttemark. Der kan vi satse på aktiviteter knyttet til informasjon om slåttenger (for eksempel. biotop- og artsinformasjon), arrangere slåttekurs, hjelpe gårdsbruk med en slåttedugnad mm.

Tiltak for ville pollinerende insekter

En av hovedsatsningene våre i Bevaring gjennom skjøtsel er å gjøre tiltak som ligger til rette for pollinerende insekters overlevelse. Gjennom å etablere blomsterenger og skjøtte disse, opparbeider vi oss verdifull kunnskap og erfaring som vi kan videreformidle til skolebarn og andre som ønsker å lære med om naturtypen og våre pollinerende insekter. I 2021 fikk vi sådd frø fra en av Vestlandets flotteste slåtteng, på Havråtunet gård, på en teig på Storetveitmarken sammen med barnehagebarn og skoleelever.

Siden de ville pollinerende insektene blant annet trues av fragmentering av leveområder, er hageeiere en viktig målgruppe når vi jobber for å ta vare på insektene, spesielt i byer. Ved å ta vare på insekter i hager, vil fragmenteringen reduseres. Vi har opprettet en egen parsell i Fløen Parsellags parsellhage på Storetveitmarken. Parsellen vår skal være et eksempel på en naturvennlig hage, der vi legger stor vekt på å ta vare på insekter. Det er ikke lov å bruke skadelige plantevernmidler og vi sørger for å plante stauder og andre planter som insektene liker. Parsellen kan brukes som arena for kursing, lære om jord og dyrking, samt andre «insektsvennlige» aktiviteter.

Blomstereng på Storetveitmarken er sådd- nå må vi vente tålmodig.

I uke 34 fikk vi endelig sådd blomsterengen på Storetveitmarken med god hjelp fra barnehagebarn og skoleelever, inkl. lærere. Før helgen ble teigen beitepusset av Erik Krohn- Hansen slik at graset ble kortere, og det skulle bli enklere å fjerne gras og mose med river. Vi hadde 3 flotte grupper som arbeidet med blomsterengen. 2. trinn ved Rudolf Steinerskolen var først ut mandag 23.08, og på onsdag kom førskolebarna fra Storetveit barnehage og deretter 9. klassingene fra Storetveit skole. Alle barna og elever fikk utdelt jernriver og spader som de kunne bruke til å fjerne mose og gras med slik at frøene kunne få kontakt med jorda. Jordsmonnet var blitt svært tørt etter den lange tørkeperioden i løpet av sommeren. Det var derfor tungt arbeid å fjerne gresslaget, spesielt for de minste barna, i motsetning til hvor enkelt det var før sommeren. Vi vil derfor anbefale å ikke vente med å fjerne gresstorv til sensommeren ved innplantning av blomsterengfrø dersom man skal så inn i allerede etablert eng. Fjerning av grastorv kan med fordel gjøres i løpet av mai/juni, evt. tidligere.

Teigen med spredte flekker der vi har sådd inn blomsterengfrø fra slåttenger Harvåtunet gård.

Lærer og assistent til 2. trinn ved Rudolf Steinerskolen, Erik Krohn- Hansen fra Langegården og prosjektansvarlig Jeanette Tennebekk under første dugnadsdag.

Etter at spredde flekker med torv var fjernet, fikk barna hver sin kopp med frø fra Havråtunet gård, som de kunne spre frøene med. Vi hadde også prestekragefrø som Agnethe Mohn, datter av tidligere grunneier, hadde plukket i løpet av sommeren (fra Vestlandet). Deretter tråkket de frøene godt ned i bakken. Vi hadde ikke tilgang til vann på engen, men håpet på at nattetåken kunne gi litt fukt til frøene.

Siden det var svært tørt og hardt i bakken og det ikke var noen utsikter for nedbør i nærmeste fremtid, gikk vi til innkjøp av noen sekker med frø- og kaktusjord iblandet sand, den siste dagen. Jorda la vi i et tynt lag over områdene vi hadde fjernet gresstorven. Dette var for at frøene skulle få bedre kontakt med jorda, for å skjule de bedre fra fugler, og for å gi dem litt mer fukt og beskyttelse fra sola.

I september så vi at de første spirene allerede hadde begynt å komme opp, nærmest på alle flekkene som var gravd ut. Vi vil undersøke om tilførsel av næringsfattig jord gir bedre spiredyktighet til neste sesong.

Vi snakket med barna og ungdommene om de ulike blomstene vi kunne finne i en blomstereng og så på hvor ulike frøene fra de forskjellige plantene er. Vi snakket også om hvor viktig ulike blomster er for insektene. Vi stilte barna spørsmål som for eksempel *-Hva tror dere vi finner i en blomstereng? Kan det være noen andre som lever i en blomstereng? Insekter ja, hvilke insekter tror dere vi finner?* etc. Barna, spesielt de på 2. trinn, viste stor begeistring under samtalen og var svært nysgjerrige. Også barnehagebarna viste interesse, spesielt var de opptatt av å se på frøene og se i insektboka de

fikk etter innsatsen, men de har naturlig nok et kortere konsentrasjonsspenn, så øktene ble ganske kortvarige. Ungdomsskoleelevene viste varierende interesse, men til sammen gjorde de en veldig god innsats for prosjektet.

Tv: Her er frøene sådd og de tråkkes godt ned i jorda.

Th: Noen av frøene har begynt å spire allerede i september. vi er spent på hvilke planter som kommer opp.

Barnehagen og skolene fikk hvert sitt eksemplar av Anne Sverdrup Thygesons- Insekter i Norge, slik at de kan lære mer om de ulike insektene.

Alle som deltok gjorde en viktig innsats for insekter i nærområdet sitt på Storetveit, og vi håper de sitter igjen med litt mer kunnskap og bevissthet rundt arter i blomsterenger og hvorfor engene er viktige. Takk også til alle samarbeidspartnere (lærere/barnepedagoger og gårdbruker Erik Krohn-Hansen), og ikke minst til våre støttespillere Bergen Kommune og Vestland fylkeskommune. Uten dere hadde vi ikke fått dette til. Vi håper på regn slik at det spirer snart, og at vi kanskje får frem noen nye blomster og andre arter i engen til neste år.

Veien videre:

- Samarbeide med Bærekraftige liv på Landås om "Oppdrag blomstereng". Oppdrag blomstereng er et prosjekt som Bærekraftige Liv- Landås startet opp i 2020. Målet med prosjektet er å etablere flere blomsterenger i Bergen, som et viktig tiltak for å hjelpe insektene i byen. Siden det ikke finnes frø fra Vestlandet til salgs, er en del av oppdraget å sanke frø for deretter å etablere eng på kommunal plen. Prosjektet ble testet på Landås skole i 2021. Siden vi også arbeider med blomstereng, ønsker vi å samarbeide med Bærekraftige liv og på den måten utfylle hverandres kompetanse og kapasitet. Bærekraftige liv har laget en visuell profil og et godt grunnlag for et opplegg til skoleelever. Vi har mer fagkompetanse på naturtypen og blomsterengarter. Vi ønsker å supplere med informasjonsmateriell om blomsterengarter og insekter tilknyttet blomsterengene, samt samarbeide om frøsanking og etableringen av engene.
- Informasjonsmateriell om blomsterengarter og insekter tilknyttet blomsterenger i tillegg til barneskoler, brukes i informasjonskampanje på sosiale medier og i det pedagogiske opplegget i Oppdrag blomstereng.
- Prosjektet med blomsterenger, og blomster og insektartene som lever der, har nær sammenheng med det vi ønsker å jobbe med tilknyttet parsellen, nemlig fokus på pollinerende insekter, denne gangen ville humler. En av våre frivillige, Tom Danielsen, har lenge hatt interesse og som hobby å bygge og passe humlekasser. Vi ønsker i tillegg å samarbeide med det nyetablerte lokallaget fra La humla suse i Bergen.

Biologistudent og praktikant Charlotte Prebensen, var med på Havråtunet gård for å hente frø (oppsop fra låven) til blomstereng. Mens vi var på gården, undersøkte vi de ulike plantene i engen.

Den naturvennlige hagen på Storetveitmarken

Parsell våren 2020 før oppstart

Vi startet opp med arbeidet i parsellen i april 2020. Da ble store mengder høymole og annet ugras fjernet. Parsellen måtte bygges opp fra bunnen av så vi brukte mye av dugnadstiden i 2020 til å opparbeide dyrkingsbed med jorddekke (papp, jord, flis, gras) for å fortrenge ugras. Vi eksperimenterte litt med ulike metoder. På et felt lagde vi potetåker, mens på et annet la vi kun jorddekke. Potetene ble dekket med gras og vi fikk ikke så stor avling. En del poteter ble grønne og kunne ikke spises. I tillegg trengte ugras gjennom, men jorda ble løs og fin. Mtp. ugras- bekjempelse hadde vi bedre erfaring med å kun legge jorddekke første år siden det ble mindre ugras som trengte gjennom.

Vi lå ned jorddekke i parsellen for å hindre ugras og forbedre jorda.

Våren 2021 bestilte vi kompostert jord hos Arna Jordsortering for å forbedre dyrkingsforholdene. Dette førte til at vi hadde et godt grunnlag for å så og dyrke mer i år, selv om jorda ikke er helt «moden å dyrke i». Vi fikk etablert flere dyrkingskasser som en frivillig bygget av gjenbruksmaterialer. Vi har i 2021 sådd gulrøtter, reddiker, poteter, salat, sukkererter, brokkoli, grønkål, kålrot, mangold, mais, squash, brekkbønner, gresskar og plantet flerårige vekster som rabarbra og bærbusker. Noen av grønsakene ble forkultivert, mens noe ble sådd direkte. I tillegg har vi laget vilthjørne der vi har beholdt ville bringebær og satt opp humlekasse og insektshotell. Arbeidet har blitt gjort gjennom flere dugnader. Vi har også laget flere blomsterbed med stauder og sommerblomster for pollinerende insekter, bla. har det vært høy aktivitet med humler og blomsterfluer på kattemynten og bier på steppesalvien vi plantet. Vi har laget en enkel gangvei av dråpeskifer som vi kjøpte på finn.no, samt plantet kryptimian og hvitkløver mellom hellene for å lage et blomstrende teppe til insektene.

I mai gjennomførte vi dyrkingskurs med Ida Kleppe. Vi hadde to kurs, et for nybegynnere og et for de mer erfarne. Vi opplevde stor pågang på kurset og det ble fort fullt (10 deltakere, vi måtte begrense antallet på grunn av koronarestriksjoner). Kurset var gratis for medlemmer og kostet 250 kr for ikke-medlemmer. Deltakerne lærte om ulike tema tilknyttet dyrking av egen mat bl.a. jord, drenering, liv i jorda, solforhold og temperaturer, gjødsling, plantesykdommer og skadedyr, hvilke planter man bør velge osv. Deltakerne hadde noe praktiske øvelser der de plantet småplanter og satt frø.

I juli var det sommerferie. Vi laget et felles oppgaveskjema for signering av gjennomførte oppgaver som lusing og vanning for de frivillige gjennom sommeren.

3 tonn jord fra Arna jordsortering ble flyttet inn i parsellen våren 2021

Parsellen er klar for dyrking våren 2021 og blomsterbed er klare for beplantning.

Det fungerte godt å arrangere kurs, vi fikk rekruttert flere frivillige gjennom kurset. Mtp. dyrking var vi veldig fornøyd med å bestille kompostert jord. Det førte til bedre dyrkingsforhold, høyere avling og vi kunne dyrke flere ulike grønnsaker i år.

Vi har engasjert en frivillig som kan stille som dugnadsleder og ta lederskap i gruppen. Det tror vi vil være gunstig i det videre arbeidet med parsellen. Det er likevel behov for at prosjektleder også stiller med arbeidsinnsats og koordinering, slik at dugnadsleder ikke får for høy arbeidsbelastning.

Vi opprettet en egen FB- gruppe som heter Den naturvennlige hagen på Storetveitmarken. Dette har gjort kommunikasjonen mellom organisasjonen og de frivillige enklere. Eget oppgaveskjema har fungert fint.

Dyrkekurs med Ida Kleppe 8 mai 2021

Det var dessverre dårlig oppmøte på begge dyrkingskursene med Ida Kleppe. På nybegynnerkurset stilte kun 4 deltakere, mens det på kurset for viderekomne kom 7 deltakere. Alle betalende deltakere stilte på kurs. Mange gav ikke beskjed om at de ikke kom, tross flere påminnelser på epost og i FB-arrangement før oppstart. Vi vurderer det slik at vi ikke kan tilby gratis kurs til medlemmer, da det er for lite forpliktende og kan føre til dårlig oppmøte. Utover dette var deltakerne fornøyd og kurset fungerte ellers veldig fint.

Vi har opplevd delvis dårlig oppmøte til dugnader i parsellen. Folk melder interesse, men få kommer. Vi har inntrykk av at dette skyldes en kombinasjon av at det er koronapandemi og folk er mer selektive på hva de bruker tiden sin på, samt at vi muligens ikke har nådd godt nok ut med info om at parsellen er åpen når som helst. Vi har likevel etablert noen veldig engasjerte frivillige, og håper at dette vil ta seg opp på sikt og når koronapandemien avtar. For å fortsette arbeidet med å informere om at hager kan være bra for naturen dersom vi legger til rette for det, og gi fokus på reduksjon av matsvinn gjennom egen- og lokalprodusert mat, må vi fortsette arbeidet med parsellen og satse mer på rekruttering av frivillige. Dette vil vi gjøre ved å arrangere ulike kurs og aktiviteter som gir kunnskap om arter og naturmangfold (for eksempel kursing i humlekassebygging og hvordan stelle de, informere om fremmede, skadelige hageplanter, gi kunnskap om planter for pollinerende insekter med mer).

Når det gjelder dyrkingen av matplanter er det behov for mer oppfølging av gjødsling og stell, og sørge for å hindre skadedyr. Vi har for eksempel fått tilfeller av kålorm på kålplantene, så veksten har vært noe begrenset. Det er også blitt meldt om angrep av klumpfot i parsellen etter det ble lagt ny jord i deler av hagen. Vi har heldigvis ikke sett noe til klumpfot blant våre kålplanter. I 2022 kan vi satse mer på stell av matplanter.

Oppnådde resultat

- Etablert dyrkingsbed, blomsterbed og vilthjørne som prosjektert.
- Rekruttert 15 frivillige.
- Rekruttert en dugnadsleder som også vil arbeide med informering om humlekasser og humler videre i parsellprosjektet.
- Gjennomført dyrkingskurs som vil kunne hjelpe hobbydyrkere å få bedre resultater, samt inspirere til å dyrke selv.
- Vi har ikke kvantifisert avling nøyaktig, men vi har produsert ca. 4 kg poteter, 500 gr. Gulrøtter, 1.5 kg rabarbra, 8 stk. salater ulike varianter, 2 stk. kålrabi (under vekst), 3 stk. grønnkålplanter, 3 stk. brokkoliplanter (under vekst), 200 gr. sukkererter, noen mais (under vekst), aspargesbønner (under vekst), mm.
- Opprettet FB- gruppe om naturvennlige hager- en fin kommunikasjonskanal for interesserte.

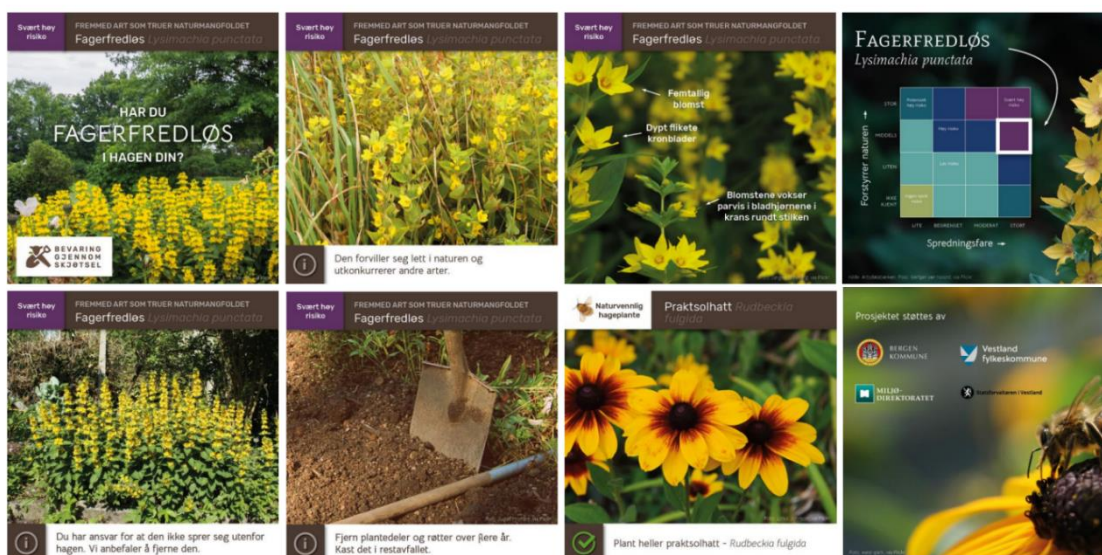

Veien videre

Vi ønsker å opprettholde vårt arbeid i parsellen i fremtiden. Siden parsellen nå er bedre etablert og dyrkingsforholdene er mer på plass vil vi i 2022 ha mer tid til å engasjere frivillige til deltakelse, og mer tid til arbeid mer dyrking og stell av planter. I 2022 ønsker vi å samarbeide med det nyetablerte filialen til La humla suse i Bergen. Vi ønsker å arrangere kurs for å lage humlehotell, humlevandring og fokusere enda mer på informasjon om pollinatorvennlige stauder.

Fremmedartskampanjen- hagerømlinger

Et viktig tiltak for å ta vare på pollinerende insektsarter er å sørge for stor variasjon i plantemangfoldet. Plantemangfoldet trues av fremmede arter, deriblant fremmede, invaderende hageplanter som spres seg ut av hager og inn i skogsområder, grøftekanter, kulturlandskap og andre steder der villblomster vokser. 2020 startet vi opp arbeidet med en kampanje til sosiale medier der vi ville informere hageeiere om slike hageplanter, og inspirere til å fjerne disse og heller plante vekster som ikke er kjent at utgjør en trussel mot naturmangfoldet, og som ville pollinerende insekter kan nyttegjøre seg av. Vi ble ikke helt ferdig med innhold og design i 2020 og fortsatte arbeidet våren 2021. Vi la vekt på å informere om 12 ulike hageplanter som er vurdert som truende eller svært truende for naturmangfold i Norge. Vi la vekt på å informere om hvordan gjenkjenne de ulike artene, hvorfor de er problematiske, hvordan de bør fjernes og hva de evt. kan plante isteden. I forslagene våre til alternative planter har vi så langt det lar seg gjøre foreslått planter som er til gagn for ville pollinerende insekter. Vi la også vekt på at de alternative plantene passet noenlunde likt med plantene vi ønsker å erstatte, for å gjøre det lettere for hageeiere å finne et alternativ som kan passe i vokseform, plantetype og farge, så langt det lot seg gjøre. Da tenker vi at det er lettere for hageeieren å faktisk bytte ut plantene sine. Vi klarte ikke å treffe alle kriteriene for alle plantevalgene. I slike tilfeller valgte vi planter som er best for pollinerende insekter eller minst til skade for naturmangfoldet.

Vår oppfordring for eksempel som erstatning for krypfredløs: *Plant heller bakketimian - den tåler å bli tråkket på og humlene elsker den.* Hele kampanjen kan sees på våre nettsider her:

<https://naturvernforbundet.no/hordaland/hordaland/nyheter/hvordan-fa-en-hage-fri-for-hageromlinger-article41839-1485.html>

Kampanjen spredde vi på våre FB-sider og Instagramkonto i form av en konkurranse, hver torsdag fra 20. mai- 5. august. Innsendere kunne dokumenter "hagerømlinger" og at de har fjernet disse fra sin hage, og vinne gavekort på kr. 500,- fra Plantasjen. Vi nådde opptil 5677 personer for en av kampanjen, og vi fikk inn flere kommentarer og opplevde at mange hadde sett kampanjen iløpet av sommeren (se tabell for mer resultater). 5 vinnere ble trukket 16.august og fikk tilsendt gavekortet. I og med at Plantasjen er landsdekkende, kunne kampanjen også gjelde hele landet. Kampanjen kan gjenbrukes og vi ønsker å dele kampanjematerialet med NNV sentralt og i andre fylkeslag ved senere anledning.

Resultater Facebook (FB)			Antall personer nådd på FB				Pollinatorvennlig alternativ
Hagerømling	Trusselnivå	Pub.dat	Annonse	Nådd	Eng.	Delt	
Russeblåstjerne - <i>Othocallis siberica</i>	HI	20.mai		5677	57	23	Rutelilje- <i>Fritillaria meleagris</i>
Krypfredløs - <i>Lysmachia nummularia</i>	SE	27.mai		1063	26	10	Bakketimian- <i>Thymus pulegoiides</i>
Filt- /sølvarve - <i>Cerastium tomentosum/biebersteinii</i>	SE/ forbudt	03.jun		242	1	0	Steppesalvie- <i>Salvia x sylvestris "Schneehügel225</i>
Gravmyrt- <i>Vinca minor</i>	SE/ forbudt	10.jun	Ja	4283	250	3	Forglemmegei- <i>Brunnera macrophylla</i>
Hagelupin - <i>Lupinus polyphyllus</i>	SE	17.jun	Ja	817	15	2	Kattemynte - <i>Nepeta catria</i>
Fagerfredløs	SE	24.jun	Ja	5613	356	4	Praktsolhatt- <i>Rudbeckia fulgida</i>
Skogskjegg - <i>Aruncus dioicus</i>	SE	01.jul	ja	979	7	1	Syrinhortensia- <i>Hydrangea paniculata/ skogburkne</i>
Kjempespringfrø- <i>Impatiens glandiflora</i>	SE	08.jul		632	2	2	Silkepion- <i>Paeinia lactiflora</i>
Rynkerose- <i>Rosa rugosa</i>	SE/ forbudt	15.jul		683	2	4	Hurdalsrose- <i>Rosa hurdalsrose</i>
Rødhyll - <i>Sombucus racemosa</i>	SE	22.jul		406	29	1	Korsved- <i>Viburnum opulus</i>
Gyvel - <i>Cytisus scoparius</i>	SE	29.jul		1550	47	1	Jomfruskjærsmine- <i>philadelphus viriganalis</i>
Bulkemispel - <i>Cotoneaster bullatus</i>	SE	05.aug		2867	78	3	Rogn- <i>Sorbus aucuparia</i>

Resultater Instagram		Rekkvidde	likerklikk
Hagerømling			
Russeblåstjerne - <i>Othocallis siberica</i>		314	15
Krypfredløs - <i>Lysmachia nummularia</i>		220	5
Filt- /sølvarve - <i>Cerastium tomentosum/biebersteinii</i>		225	14
Gravmyrt- <i>Vinca minor</i>		316	19
Hagelupin - <i>Lupinus polyphyllus</i>		284	20
Fagerfredløs		267	19
Skogskjegg - <i>Aruncus dioicus</i>		241	16
Kjempespringfrø- <i>Impatiens glandiflora</i>		220	14
Rynkerose- <i>Rosa rugosa</i>		286	17
Rødhyll - <i>Sombucus racemosa</i>		184	9
Gyvel - <i>Cytisus scoparius</i>		184	10
Bulkemispel - <i>Cotoneaster bullatus</i>		156	8

Takk for støtten

Vi takker for støtten vi har fått i Bevaring gjennom skjøtsel i 2021. Uten offentlig støtte ville ikke aktivitetene våre vært mulig.

En stor takk rettes til

Statsforvaltaren i Vestland

BERGEN
KOMMUNE

Vestland
fylkeskommune

Naturvernforbundet
Hordaland